

*Λερατωτική Ιατρική
Λοογή (L.I.L.)*

Θέλω πρώτα να ασχοληθώ με τον επαγγελματικό μου προσανατολισμό, που αποφασίσθηκε αποκλειστικά από μένα με βάση όχι κάποια πορίσματα ψυχολόγων ή άλλων επιστημόνων. Θέλω να καταθέσω τους λόγους ή τις συνθήκες επιλογής του μέλλοντός μου που «οι μέρες του στέκονταν εμπροστά μου» θα έλεγε και ο ποιητής!

Ο πόλεμος του '40, η κατοχή των Γερμανών και η εμπλοκή του πατέρα μας στα πολιτικά – ιδεολογικά διαδραματιζόμενα πολύ πριν τον πόλεμο, οδήγησαν στη σύλληψή του (λίγο πριν φύγουν οι Γερμανοί) από «στρατιώτες» της 1ης «Μεραρχίας» του ΕΛ.Α.Σ. (αρχηγός ο καπετάν Γιώτης – Χαρίλαος Φλωράκης), που καιροφυλακτούσε για τον επόμενο «γύρο» στα Πιέρια με έδρα το χωριό Άνω Μηλιά. Οι ανάγκες της «Μεραρχίας», κάνοντας τους δεν ήξερε γράμματα ή γραφομηχανή, υποχρέωσε τους καπεταναίους να χρησιμοποιούν τον πατέρα μας για «γραφιά» κι έτσι καθυστέρησε η «οριστική λύση του μοναρχοφασίστα δασκάλου». Το 1946, όμως, τα πνεύματα άλλαξαν και ο δάσκαλος οδηγήθηκε στο «λαϊκό δικαστήριο», με «πρόεδρο» τον ανεψιό του, γιο της Αμαλίας αδελφής της μητέρας μας. Οι σύντροφοι δικαστές αποφάσισαν τον θάνατό του. Ευτυχώς, στους καπετάνιους της μονάδας ανήκε και ο Γιώργος Αθανασιάδης αγαπητός μαθητής του πατέρα μας. Το ίδιο βράδυ της απόφασης τον φυγάδευσε, συνοδεύοντάς τον μάλιστα μέχρι το σπίτι μας στις δύο τα μεσάνυχτα. Μας περίμενε να φορτώσουμε τα πράγματά μας σε κάρα και να ξεκινήσουμε νύχτα για τη Θεσσαλονίκη.

Η κατεπείγουσα εγκατάστασή μας στη μεγαλούπολη άλλαξε δραματικά το οικονομικό προφίλ της οικογένειας. Η ευκατάστατη οικογένεια του Αιγινίου αναγκάστηκε να ζει φτωχικά αλλά αξιοπρεπώς, με μια μικρή σύνταξη του κνηγημένου δασκάλου. Δύο χρόνια αργότερα ο αδελφός μας Βάσος πέτυχε

στην Ιατρική Σχολή Θεσσαλονίκης. Αυτό επιδείνωσε ακόμη περισσότερο τα οικονομικά του σπιτιού.

Τα χρόνια περνούσαν ευτυχισμένα, αλλά πλησίαζε για μένα η στιγμή της επιλογής. Ήμουν καλός μαθητής, όμως καταλάβαινα ότι δεν υπήρχε δυνατότητα σπουδών μου στο Α.Π.Θ. Έτσι πήρα, πεισματικά μόνος μου, ακόμα όταν ήμουν στην τετάρτη Γυμνασίου, την απόφαση ότι μόνη οδός ήταν η Στρατιωτική Ιατρική Σχολή (Σ.Ι.Σ.).

Η φωτογραφία δείχνει τη διαφορά από τους συνυποψηφίους μου στη σωματική ανάπτυξη (Εικ. 2). Όταν παρουσιάστηκα στην Α.Σ.Υ.Ε. στην Αθήνα, το 1954, όλοι οι υψηλόβαθμοι στρατιωτικοί δίσταζαν να εγκρίνουν τη συμμετοχή μου στις εξετάσεις, γιατί ζύγιζα μόνο 38 οκάδες! Κι όμως, ένας Αρχίατρος που λεγόταν Φίλιππος Κλωνιζάκης, ιδιαίτερα παχύσαρκος, είπε μπροστά μου: «Το βάρος του μας ενδιαφέρει ή το βλέμμα του που είναι σαν αναμμένο κάρβουνο»; Αυτό ήταν. Πήρα θάρρος, πέρασα επιτυχώς τις ασκήσεις στη Γλυφάδα και τους γιατρούς στο 401 Γ.Σ.Ν. Αθηνών. Συνέχισα στη Θεσσαλονίκη με τις γραπτές εξετάσεις στην Παλαιά Φιλοσοφική Σχολή που, αν και δύσκολα, τις πέρασα.

Έτσι, άρχισε η στρατιωτική ζωή μου ... (Εικ. 3).

Παραμονές των Χριστουγέννων γινόταν στη σχολή, στο Κ.Ψ.Μ. και Ο (κατά Γκότση), το περίφημο soirée (εσπερίδα), στο οποίο μπορούσε ο καθένας να σχολιάσει τους πάντες εκτός από τον Διοικητή και τον Αρχηγό της Σχολής. Στο soirée παρίσταντο όλοι, όπως ο άνθρωπος με το πηγαίο χιούμορ και την αγάπη του για μάς, ο Διευθυντής Σπουδών Αρχίατρος Φ. Κλωνιζάκης, ο επιλεγόμενος από τους μαθητές Κεφτές!). Στο soirée του 1957 συμμετείχαμε πολλοί από τα «καθάρματα» της τάξεώς μου. Έτσι μας αποκαλούσε ο Διοικητής του Τάγματος μαθητών Ταγματάρχης Πεζικού Γιάννης Μιχαλόπουλος, για μάς ο «Μπακλάβας»!

Το πρόγραμμα περιελάμβανε μεταξύ πολλών άλλων και ένα

σκετς με σεναριογράφο και σκηνοθέτη τον Γιάννη Χολιαστό και ηθοποιούς τον Τάσο Εμμανουήλ, ντυμένο με ωραίο πολιτικό κοστούμι (παρίστανε τον πολίτη φοιτητή της Ιατρικής), τον Κώστα Μαραγκό (παρίστανε έναν οπλίτη τραυματιοφορέα) και την αφεντιά μου, ντυμένο με μια στολή τρεις φορές μεγαλύτερη από ό,τι έπρεπε (τα μπατζάκια κάλυπταν και τις αρβύλες), που παρίστανε αυτό που ήταν. Την ώρα που κουβεντιάζαμε, τάχα, με τον συμφοιτητή μου, φέραν με φορείο ένα άρρωστο στρατιώτη. Οι δύο «γιατροί» αφού εξετάσαμε, με τον τρόπο του ο καθένας, τον ασθενή, αρχίσαμε να λέμε την άποψή μας για τον πάσχοντα. Ο Τάσος έλεγε ότι έπαθε «καταπληξία» και του χρειάζεται κορτιζόνη, ενώ εγώ επέμενα ότι του χρειάζονται ασκήσεις πυκνής τάξεως, γιατί, έλεγα, έτσι μας έμαθαν στην Σ.Ι.Σ. και άρχισα να προστάζω στρατιωτικά παραγγέλματα. Τελικά ο άρρωστος σώθηκε από τον τραυματιοφορέα!

Η εσπερίδα τελείωσε με την ανάγνωση από τον δημιουργό της Αθανάσιο Φλέσσα, δύο τάξεις μεγαλύτερο από μένα, που αργότερα διεκρίθη ως Καθηγητής Πανεπιστημίου στις Η.Π.Α., της κατ' αυτόν «αποκάλυψης» του Ιωάννου, που αφορούσε βέβαια, τι άλλο, την Σ.Ι.Σ. Καθώς διαβάζω σήμερα, μετά πενήντα δύο ολόκληρα χρόνια, το αριστοτεχνικά γραμμένο κείμενο του Φλέσσα νιώθω συγκίνηση τόσο για το γράψιμο όσο και, κυρίως, από την ανάμνηση προσώπων, γεγονότων και καταστάσεων εκείνης της εποχής.

Περάσαμε πολύ ωραία. Την άλλη μέρα όμως ο Διακάκης (με τα γυαλιά και τη νεκροκεφαλή) βρήκε την ευκαιρία, ως Υπολοχαγός Αξιωματικός Υπηρεσίας, να μας ρίξει από 4 μέρες φυλακή, Χριστουγεννιάτικα, που σήμαινε καθυστέρηση της άδειας των εορτών (Εικ. 4).

Όταν βλέπω μία φωτογραφία, θυμάμαι τη διαφήμιση στην TV με τα θαλασσοδάνεια των Τραπεζών. Ενώ το παιχνίδι (ποδοσφαιρικό) παίζεται, κάποιος αντίπαλος της άλλης ομάδας βρίσκεται κοντά στον αντίπαλο τερματοφύλακα και τον «φήνει» για τα χαμηλά επιτόκια της τάδε Τράπεζας. Κι όταν γυρίζει το κεφάλι του για να ρωτήσει πόσο; με το πόσο έρχεται η μπάλα και

μπαίνει γκολ! Το ίδιο πάθαινε και ο συμμαθητής μας ο Τάκης Χάντζος. Την ώρα που ήταν για καλάθι, στο μπάσκετ, γύριζε το κεφάλι του για φωτογραφία και χάναμε το ματς! (Εικ. 5).

Ο γάμος του Γιάννη του Φραγκιαδάκη, τέως συμμαθητή μας έγινε στον Άγ. Μηνά (Εικ. 6). Τα χρόνια της Σχολής μάς περιέγραφε ότι όταν γίνει πλούσιος θα παραγγείλει ένα αεροπλάνο με γυροσκοπικό δάπεδο..., ώστε όταν στρίβει, το δάπεδο να παραμένει οριζόντιο! Έτσι το κρεβάτι που θα έβαζε δεν θα έγερνε την ώρα των οργίων του!... «Όργια παιδί μου, όργια!...» έλεγε. Από τότε του έμεινε το παρατσούκλι: «Ο καίσαρ Οργιάς». Στον Οργία αφιερωνόταν και το δώρο μας, όταν παντρεύτηκε! Δεν έμαθα αν έγινε καίσαρ, αλλά μαιευτήρας έγινε! Όμορφα χρόνια...

Όταν μένει κανείς μόνο στις εικόνες (που λένε η καθεμιά τους χίλιες λέξεις!), νιώθει ευφορία. Αν όμως έχει ζήσει τις αναπαριστώμενες στιγμές, απορεί πώς άντεξε σε όλα αυτά; Και τότε θυμάμαι, πάλι, τα λόγια του Αρχιάτρου Κλωνιζάκη: «Το βάρος του μας ενδιαφέρει ή το βλέμμα του που είναι σαν αναμμένο κάρβουνο»!

Και τελειώνω με τη Σ.Ι.Σ. Τι βαρβαρότητα με τα καψόνια, τι προσπάθεια να χαθεί κάθε ψυχολογική, πνευματική και ηθική οντότητα! Τις πρώτες 40 μέρες τη νύχτα, που κοιμόμουν κάτω από το δώροφο στρατιωτικό κρεβάτι στο δάπεδο, έκλαιγα σιωπηρά μέχρι να με πάρει ο ύπνος! Την άλλη όμως μέρα ξυπνούσα με την απόφαση να μην τους περάσει! Όλα αυτά και πολλά άλλα χαλύβδωναν την ψυχή μου. Τότε «μεγάλωσα» και έγινα «πιστεύω» μου τα λόγια του πατέρα μου, που θύμιζαν λόγια του αποστόλου των εθνών Παύλου στην προς Κορινθίους Α' επιστολήν του: «Η αγάπη προς τα δημιουργήματα του Θεού ουδέποτε εκπίπτει».

Μεταπτυχιακές Σπουδές

Λογική Εφαρμογής Υγειονομικού (Λ.Ε.Υ.)

Τον Σεπτέμβριο του 1960 πήγα στην Αθήνα για εκπαίδευσή μου στο 401 Γ.Σ.Ν.Ε. Η εκπαίδευση στην Αθήνα περιλαμβανόταν στις «μεταπτυχιακές σπουδές». Όμως, είχα την τύχη να αποσπασθώ στο τότε Νοσοκομείο Ατυχημάτων και εκτάκτων περιστατικών, το 430 Γ.Σ.Ν. (απέναντι από το Γήπεδο του ΠΑΟ επί της Λεωφόρου Αλεξάνδρας). Έτσι, αναγκάστηκα να κολυμπήσω στο «πέλαγος της Ιατρικής», 3 μέρες μετά την τοποθέτησή μου. Αφορμή, το ότι μπήκα αμέσως Γενικός Εφημερεύων. Το χειρότερο για μένα, ότι υπηρετούσε στο Νοσοκομείο, ως Διευθυντής της Χειρουργικής Κλινικής, ο Αρχίατρος Υφηγητής Βασίλειος Κρεμμύδας, πολύ καλός, όπως λέγαν, γιατρός αλλά απαιτητικός! Κατά τις δέκα η ώρα το βράδυ φέραν έναν στρατιώτη βαριά τραυματισμένο, για τον οποίο οι Ακτινολόγοι, που τους ειδοποίησα, διέγνωσαν πολλαπλά κατάγματα των οστών της λεκάνης. Μπήκε στο Χειρουργείο, ασχολήθηκαν μαζί του επί τρεις και πλέον ώρες και γύρω στις δώδεκα μου τον παρέδωσε ο Κρεμμύδας με τη σαφή εντολή να προσέχω συνεχώς πίεση, σφύξεις και θερμοκρασία. Τι ήθελε να το πεί; Όλη τη νύχτα τού μετρούσα πίεση, σφύξεις και θερμοκρασία! Και είχα και μία υπολοχαγό προϊσταμένη που έλεγε: «Γιατρούλη μου, πήγαινε να ξαπλώσεις! Δεν πεθαίνει τόσο εύκολα ο άνθρωπος! Ό,τι και να συμβεί θα σε ειδοποιήσω!».

Και το δεύτερο, μετά 3 μέρες που ξαναμπήκα εφημερεύων, έφεραν πάλι νύχτα, έναν τσολιά από τα ανάκτορα με συμπτώ-

ματα οξείας σκωληκοειδίτιδος. Τηλεφώνησα στον κ. Κρεμμύδα, του περιέγραψα τα συμπτώματα και ζήτησα τη γνώμη του. Μου έδωσε εντολή να διαπιστώσω με δακτυλική εξέταση την ευαισθησία του δουγλασείου του χώρου. Τρόμαξα και ασυναίσθητα συνέκρινα το δακτυλάκι μου με τα δύο μέτρα μπόι του τσολιά, που διαμαρτυρόταν και φώναζε «βγάλτο, γιατρέ, θα σκάσω». Τις φωνές τις εξέλαβα, από άγνοια, ως ευαισθησία και τηλεφώνησα στον Κρεμμύδα λέγοντάς του «ναι, έχει ευαισθησία»! Τρομάρα μου! Δεν μας είπε ποτέ κανείς στο Πανεπιστήμιο ότι με τη δακτυλική εξέταση δεν ελέγχουμε τον δουγλάσειο χώρο, αλλά την ευαισθησία του περιτοναίου! Ο άρρωστος χειρουργήθηκε το ίδιο βράδυ και όλα πήγαν καλά μαζί με την αγωνία μου.

Στη φωτογραφία που ακολουθεί (Εικ. 7) με βλέπετε με τον πρώτο προϊστάμενό μου και αργότερα Διευθυντή Υγειονομικού Φώτη Βακιρτζή. Μαζί του πέρασα ωραία. Άκουσα εκατοντάδες ιστορίες για τα σεξουαλικά κατορθώματά του στη Μέση Ανατολή!

Μετά ένα χρόνο (1960-1961) ιδιαίτερα διδακτικής και πρακτικής εμπειρίας σε όλες τις Κλινικές και τα Εργαστήρια των 401 και 430 Στρατιωτικών Νοσοκομείων της Αθήνας, επέλεξα, όπως είχα δικαίωμα, τη συνέχιση της μετεκπαίδευσης στη Σ.Ε.Υ. στο 424 Γ.Σ.Ν.Ε. της Θεσσαλονίκης, Νοσοκομείο που σιγά σιγά με τα χρόνια το ένιωθα σαν σπίτι μου! Το 1961-1962, λοιπόν, εκπαιδεύτηκα επί 6 μήνες στη Χειρουργική Κλινική του 424 Γ.Σ.Ν.Ε. με Διευθυντή της Κλινικής και Υποδιευθυντή του Νοσοκομείου τον Γενικό Αρχίατρο Μιχαήλ Γιαλάα, τον δεύτερο μετά τον Κλωνιζάκη υψηλόβαθμο στρατιωτικό γιατρό, στον οποίο οφείλω πολλά. Έμαθα κοντά του να αγαπώ χριστιανικά τους ασθενείς οποιουδήποτε βαθμού. Και έμαθα, επίσης, τι σημαίνει διαπροσωπική σχέση. Εκτιμούσε βαθύτατα και αγαπούσε τον Κλωνιζάκη. Το χιούμορ τους, όμως, αξεπέραστο! Ήταν άνθρωπος με εύθυμη και πνευματώδη διάθεση, με άκακη ειρωνεία, αλλά και όταν χρειαζόταν με κυνισμό. Όταν ο Κλωνιζάκης έφυγε από το Νοσοκομείο για τη Λάρισα (μετάθεση) και αφού πέ-

ρασαν αρκετές ώρες για να συνέλθει από τη συγκίνηση, είπε ο Μιχάλης: «Μωρέ παιδιά μου, κι αυτός ο Φίλιππος δεν λέει να αδυνατίσει. Φαντασθείτε τι τράβηξε η καημένη η Ντακότα (αεροπλάνο) να φτάσει στη Λάρισα!».

Δεν μου συγχώρησε ποτέ ότι δεν έγινα χειρουργός, όπως ήθελε, αλλά δερματολόγος. «Κι αυτός ο Μηνάς. παιδιά μου, μωρό παιδί (το «μωρό» τι έννοια είχε άραγε;), από την τεμπελιά του πήγε και έγινε Δερματολόγος!» (Εικ. 8).

Ειδικότητα

Το 1963 άρχισα την ειδίκευσή μου στην Δερματολογία-Αφροδισιολογία στην Πανεπιστημιακή Κλινική των Αφροδισίων και Δερματικών Νόσων του Α.Π.Θ. Διευθυντής της Κλινικής ήταν ο καθηγητής Ανδρέας Ρέλιας, άνθρωπος απαιτητικός, με λαμπρές σπουδές στο Παρίσι (εκεί έκανε την Υφηγεσία του το 1934). Το 1919 στην Μικρασιατική Εκστρατεία ήταν γιατρός (Έφεδρος Ανθυπίατρος) του Πλαστήρα. Είχε πολλές πολιτικές γνωριμίες (στενός φίλος του Πausανία Κατσώτα) και έλυne τα προβλήματά του με αυτές. Με αποδέχθηκε πολύ γρήγορα, ήξερε πόσα (από Ιατρική) γνωρίζω και μου ανέθεσε πολύ νωρίς φροντιστηριακά μαθήματα στους φοιτητές. Στους έξι μήνες μου έδωσε θέμα για διδακτορική διατριβή, την πορεία της οποίας ήλεγχε κάθε εβδομάδα. Στις επισκέψεις στους θαλάμους ασθενών άρχιζε πάντα με διαφορική διάγνωση: «όποιος δεν λειτουργεί έτσι δεν γνωρίζει ούτε την ειδικότητά του, αλλά κυρίως την Ιατρική Επιστήμη» έλεγε. Στις επισκέψεις αυτές εξήταζε με λεπτομέρεια κάθε άρρωστο και μετά άρχιζε τη διδασκαλία του. Εξαντλούσε τη διαφορική διάγνωση, τις πιθανές θεραπείες, την γαλλική βιβλιογραφία και όταν τελείωνε έστριβε προς εμένα και ρωτούσε: «Κύριε Μηνά, τι άλλο γράφω στο βιβλίο μου και τι λέγουν τα ξένα βιβλία και περιοδικά, παιδί μου;». Γνώριζα τι θα γίνει και προετοιμαζόμουν καλά. Γι' αυτό και το «καλύτερος μαθητής μου» (Εικ. 9).

Το 1966 πήρα τον τίτλο της ειδικότητας, με παράδοξο τρόπο. Ενώ είχε καθορισθεί η ημερομηνία των εξετάσεων, εγώ βρισκόμουν στους θαλάμους, γιατί θεωρούσα πως δεν ήμουν καλά διαβασμένος. Έδωσε εντολή να πάω στο γραφείο του. Χωρίς πολλά λόγια, είπε να καθίσω απέναντι στην εξεταστική επιτροπή (μεταξύ των ο φοβερός καθηγητής Δεληγιάννης). Άρχισε λέγοντας πως είμαι καλά προετοιμασμένος, γι' αυτό ο ίδιος δεν θα κάνει ερωτήσεις και παρακάλεσε τους συναδέλφους του να ρωτήσουν. Οι εξετάσεις τελείωσαν (δεν κατάλαβα τι έγινε!) και όταν έφυγαν οι άλλοι εξεταστές ρώτησε: «Και τώρα πού θα σε στείλει ο Στρατός; Στα σύνορα; Ποιός είναι αρχηγός Υγειονομικού; Ποιός είναι ο Διευθυντής του 424 Γ.Σ.Ν.Ε.;». Απάντησα και σαν να είχε ήδη εξασφαλίσει τη μετάθεσή μου, τηλεφωνεί μπροστά μου στην Αθήνα, στον Υποστράτηγο Γιαννημάρα, Διευθυντή Υγειονομικού και λέει: «Στρατηγέ, εδώ καθηγητής Ρέλιας από Θεσσαλονίκη. Σήμερα πήρε την ειδικότητά του ο καλύτερος μαθητής μου, ο Λοχαγός Μηνάς. Θέλω να τοποθετηθεί στο 424 Γ.Σ.Ν.Ε., γιατί τον προορίζω για Πανεπιστημιακό. Ευχαριστώ, γειά σου!». Αμέσως μετά τηλεφωνεί στο 424 και λέει: «Έλληνα (Έλλην Βασιλειάδης, ο Διευθυντής του 424 Γ.Σ.Ν.Ε.) θα μετατεθεί στο Νοσοκομείο σου ο μαθητής μου ο Λοχαγός Μηνάς. Κάθε πρωί στις δέκα θα τον στέλνεις εδώ, γιατί τον χρειάζομαι για τα μαθήματα των φοιτητών. Άντε γειά σου!».

Σε στιγμές ελεύθερης συζήτησης μου έλεγε επιτακτικά: «Θα δώσεις εξετάσεις για υποτροφία στο Παρίσι. Εκεί θα ασχοληθείς κυρίως με τη βιολογία-ανοσολογία των μυκήτων. Όταν γυρίσεις θα βάλεις σκοπό την Υψηλέςια. Θα ανοίξεις ιατρείο, αλλά θα παίρνεις επίσκεψη χίλιες δραχμές και όχι 50 ή 100 όπως κάνουν τώρα. Έτσι, θα έρχονται μόνο 2 ή 3 άτομα και θα έχεις χρόνο να διαβάζεις». Δυστυχώς, το 1967 υπέβαλε την παραίτησή του, ενώ είχε υποβάλει υποψηφιότητα για βουλευτής με την Ένωση Κέντρου. Όμως, τα όνειρά του για μένα έγιναν στόχοι μου, που σιγά σιγά με υπομονή και χωρίς να γίνουν αυτοσκοπός υλοποιήθηκαν. Ίσως ο Θεός να προνόησε έτσι ώστε να αναπαυθεί η ψυχή του, γιατί πολύ νωρίς έφυγε! Ήταν ο τρίτος άνθρωπος που

με βοήθησε σαν παιδί του.

Όταν το 1966 πήρα την ειδικότητα, τοποθετήθηκα, μετά από τα τηλεφωνήματα του Ρέλια που μόλις σας περιέγραψα, στο 424 Γ.Σ.Ν.Ε. στη Θεσσαλονίκη. Μου ανατέθηκαν τα καθήκοντα του βοηθού της Δερματολογικής Κλινικής με Διευθυντή της τον Αρχίατρο Βασίλειο Μπιτσάκη, που ήταν θαλαμάρχης μου όταν μπήκα στην Σ.Ι.Σ. και κοιμόμουν κάτω από το κρεβάτι στο δάπεδο, ενώ στον δεύτερο όροφο κοιμόταν ένας τεταρτοετής, αργότερα διοικητής μου σε μια Μονάδα. Τα έχω ήδη περιγράψει και δεν θέλω να επανέλθω. Μόνο μια χιουμοριστική λεπτομέρεια, μάλλον ευχάριστη, νομίζω. Ο τεταρτοετής παραμιλούσε όλη τη νύχτα, περιγράφοντας είτε τις σεξουαλικές δραστηριότητες, το βράδυ μετά την έξοδό μας, είτε το μάθημα στο οποίο επρόκειτο να δώσει εξετάσεις! Ήταν κι αυτό, για τους μαθητές του θαλάμου, μια διδασκαλία καθ' ύπνον!

Ταυτόχρονα μου ανατέθηκαν, «συν τη λοιπή μου υπηρεσία» και τα καθήκοντα του Γραμματέως του Νοσοκομείου (Διευθυντής του Ιου Γραφείου), καθήκοντα που από τότε με ακολούθησαν σε όλες τις μεταθέσεις μου στο 424.

Το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου πήρα, μετά από εξετάσεις στην Αθήνα, υποτροφία για το Παρίσι, ενώ είχε τελειώσει και η διδακτορική μου διατριβή.

Μετά από αδικαιολόγητη καθυστέρηση του καθηγητού Εδιπίδη, που συνέβαλε και στην επίσης αδικαιολόγητη καθυστέρηση της αναχώρησής μου για τη Γαλλία, ορκίστηκα, μαζί με τον αδελφό μου Βάσο, διδάκτωρ της Ιατρικής Σχολής του Α.Π.Θ., μια ευτυχισμένη στιγμή όχι μόνον των δύο αδελφών αλλά όλης της οικογένειάς μας (Εικ. 10).

Υποτροφία στο Παρίσι

Χρόνια πολλά ονειρευόμουν την πραγματική φοιτητική ζωή, όχι βέβαια τη σημερινή! Είχα φτάσει στο βαθμό του Λοχαγού και όταν έβλεπα στον κινηματογράφο έργα, ιδίως γαλ-

λικά, που στην πλοκή τους περιείχαν και σοφίτες (mansardes) φοιτητών, από όλο το έργο έμενε στο νου μόνο εκείνη η εικόνα. Ήταν ασφαλώς σύμπτωμα στέρησης, από τα φοιτητικά μου χρόνια στη Σ.Ι.Σ., όπου η διασκέδαση-έξοδος ήταν μόνο Κυριακή από τις έντεκα το πρωί μέχρι τις έντεκα το βράδυ και αυτό αν δεν είχες κάποια ποινή από την επιθεώρηση του Σαββάτου.

Όταν λοιπόν έφτασα στο Παρίσι βρήκα, με τη βοήθεια του Μητροπολίτου Μελίτωνος, σοφίτα (!) σ' ένα παλιό φτηνό ξενοδοχείο το «Κωδωνοκρουσία» (Carillon), απέναντι από την κύρια είσοδο του Νοσοκομείου Saint-Louis.

Το Νοσοκομείο ήταν ένα τεράστιο συγκρότημα παλαιών κτιρίων, με σημεία αναφοράς το Εστιατόριο (Salle des gardes), τη Βιβλιοθήκη-Αναγνωστήριο και το Κεντρικό Αμφιθέατρο (Pavillon Rond), όπου κάθε Τετάρτη έκαναν εξωτερικό ιατρείο μαζί και οι τέσσερις Καθηγητές Δερματολογίας (Διευθυντές Κλινικών του Νοσοκομείου), με επικεφαλής τον διάσημο Robert Degos (Εικ. 11). Στο κέντρο του συγκροτήματος υπήρχε το κτήριο ερευνών Claude Bernard, όπου στον χώρο μετά την είσοδο υπήρχαν στον τοίχο οι φωτογραφίες όσων εργάζονταν ή εργάστηκαν εκεί και πήραν βραβείο Nobel! Τι θλιβερή σύγκριση με τα Ελληνικά Νοσοκομεία!

Ήταν τόσο ωραία στη σοφίτα μου, που ακόμη και όταν πήγα στο Ινστιτούτο Pasteur συνέχισα να μένω εκεί, παρά το ταξίδι μιας ώρας με το μετρό κάθε πρωί. Στο Ινστιτούτο ήμουν στο Τμήμα Μυκητολογίας με Διευθυντή τον Καθηγητή E. Drouhet. Το πρόγραμμα εκεί ήταν ασύγκριτα πιο αυστηρό εκείνου του Saint-Louis. Το ωράριο 9 το πρωί έως 7 (και όχι 6) το απόγευμα. Δεν υπήρχε Salle des gardes και για το μεσημέρι είχαμε μόνο μισή ώρα διάλειμμα για φαγητό από μηχανήματα αυτοεξυπηρέτησης. Εκεί εκπαιδεύτηκα στις συνήθειες και ειδικές μεθόδους μελέτης των παθογόνων μυκήτων και ειδικότερα στις τεχνικές ανοσοδιάχυσης, ανοσοφθορισμού και ανοσοηλεκτροφόρησης. Για μεγάλο διάστημα ασχολήθηκα με την «λυοφιλοποίηση» καλλιεργείων παθογόνων μυκήτων και τελικά την παραγωγή σε πειραματόζωα αντισωμάτων.

Όμως, τι αποκόμισα από τη μικρής διάρκειας ζωή μου στη Γαλλία, εκτός από τις γνώσεις; Κατάλαβα ότι οι Γάλλοι βρίσκονταν 20 χρόνια μπροστά από μάς. Και δυστυχώς, αν και πέρασαν 30 και πλέον χρόνια από τότε, η απόσταση αντί να μικραίνει μεγαλώνει! Η Γαλλία έχει ισχυρό κράτος που μπορεί να λειτουργήσει και χωρίς κυβέρνηση! Κι αυτό γιατί το κράτος στηρίζεται σε χρηστή, μορφωμένη, απρόσβλητη διοίκηση που δεν ανήκει σε κόμματα! Εξάλλου δεν καταλαμβάνεις υψηλή δημόσια θέση, αν δεν έχεις φοιτήσει στη Σχολή Ανώτερης Εκπαίδευσης (École Normale Supérieure). Οι Γάλλοι δεν φοβόνταν τότε (ούτε τώρα) τους κομμουνιστές, που τη δεκαετία του '60 έπαιρναν στις εκλογές 30-35%. Γιατί οι Γάλλοι κομμουνιστές αγαπούσαν, τότε και τώρα, μόνο τη Γαλλία και κανέναν άλλον. Ο στρατηγός Ντέ Γκώλ ως πρόεδρος της Δημοκρατίας, τον Μάιο του '68, απομάκρυνε τον στρατηγό Ιάκωβο Μασσύ, που τον βοήθησε να απαγκιστρωθεί η Γαλλία από την Αλγερία και να σωθεί αργότερα από την αναστάτωση του '68. Καταλάβαινε ότι ο στρατηγός Μασσύ απέκτησε δύναμη. Και, επίσης, είχε τη διορατικότητα να δει ότι οι φοιτητές του '68 δεν θα ησύχαζαν ποτέ. Γιαυτό και όταν, μέσα στο 1968, πήρε στις εκλογές 67%, τοποθέτησε υπουργό Παιδείας τον κομμουνιστή (ποιός; ο Ντέ Γκώλ!) Αντρέ Μαλρώ, ο οποίος σε συνεργασία με τους φοιτητές, ανέτρεψε το εκπαιδευτικό κατεστημένο και έδωσε ώθηση στη γαλλική παιδεία. Ώθηση, όχι τεμπελιά!

Η μετεκπαίδευσή μου στο Παρίσι είχε πολύ καλά αποτελέσματα. Προσέθεσα στις γνώσεις μου μόνο ένα 5% αυτών που ήδη γνώριζα. Αλλά έμαθα να βάζω, όπως μου έλεγε ο Ρέλιας, τις γνώσεις μου σε μικρά συρτάκια, όπου δεν τις παραμελούσα αλλά τις αξιοποιούσα και τις αξιοποίησα πολλές φορές όταν χρειάστηκε. Έμαθα να οργανώνω μεθοδικά το πρόγραμμά μου, τις δραστηριότητές μου, τις διοικητικές υποχρεώσεις μου, ακόμη και τις συζητήσεις μου. Θυμώνω μόνο μετά από προγραμματισμό, ποτέ από αυθορμητισμό ή παρορμητισμό. Αλλά δάσκαλός μου σ' αυτά ήταν, πολύ νωρίτερα από τη Γαλλία, ο πατέρας μου.

Στο Παρίσι έγινα Assistant Étranger, αλλά κυρίως δημιούρ-

γησα τις προϋποθέσεις της πορείας μου στην Ελλάδα. Ο νέος Καθηγητής της Δερματολογίας στο Α.Π.Θ. Κωνσταντίνος Κανιτάκης ζητούσε να συνεργασθώ μαζί του και να τον βοηθήσω. Πράγμα που έγινε.

Γύρισα στην Ελλάδα και ο προγραμματισμός (;) Στρατός με έστειλε σε Τάγμα Υγειονομικού, μάλλον για να διδάξω στους στρατιώτες μου Μυκητολογία!

